

Černo-růžový zpravodaj

zpravodaj černo-růžového bloku pro FNF karneval

říjen 2010

Kdo jsme?

V České republice se pojem queer začal používat jako označení gayů, leseb, případně transexuálních a transgender lidí. Pro nás a spoustu dalších lidí však queer není označení pro naši sexuální orientaci, dokonce není ani pouze o sexualitě. Queer je pro nás vymezení se vůči mocenským vztahům ve společnosti a vůči normování toho, jak má vypadat krásné a zdravé tělo, jak má vypadat intimní vztah, jak má vypadat sexuální vztah, jak má vypadat a chovat se muž, jak má vypadat a chovat se žena, jaké máme zastávat genderové role, jak se v nich máme cítit. Kategorie lesba, gay či bisexuál/ka se snaží pouze zaškatulkovat různorodost, aby dále udržovaly fungování heteronormativní(1) společnosti. Umožňují jinakost přesně nanormovat, přiřadit jí nálepku a šuplíček a "odchylky" tak zneviditelnit. Samotný queer koncept pro nás znamená výrazný subverzivní politický potenciál, kritiku mocenských struktur a společenských norem.

(1) Heteronormativita - kulturně a společensky vytvářená norma heterosexuality, podle níž jsou pak poměřováni jakkoli se odchylující lidé

Anarchist* z černo-růžového bloku
blackandpink@safe-mail.net

Jazyk je jeden z nástrojů, který nás udržuje v mezích kategorií ženský/mužský. Je velmi těžké z něj vystoupit. Jazyk určuje, jak o věcech přemýšlíme, co si vůbec uvědomujeme, co je ne/pojmenovatelné. Náš jazyk pracuje s velmi striktní genderovou binaritou – užíváme buďto mužský nebo ženský rod, škála mezi nimi není pojmenovatelná. I s jazykem si však v našem každodenním životě chceme hrát, proto jsem zvolili podpis anarchist, který zahrnuje všechny možné genderové identity, neurčuje ani nehierarchizuje. De facto je jen na vás, jak různorodé genderové identity jsou pro vás pod tímto slovem myslitelné. Naše genderové identity různorodé jsou.*

HON NA ČARODEJNICE

Silně medializované aktivity hlídek Věcí veřejných a návrh „Akčního plánu bezdomovectví“ pražského radního pro sociální oblast a bytovou politiku Jiřího Janečka (ODS) v srpnu schválený pražským zastupitelstvem, byly události, jež odstartovaly – zřejmě kvůli širokému veřejnému ohlasu, který vyvolaly - vlnu náhlého předvolebního zájmu politických stran o bezdomovectví. V jeho důsledku byl v posledních měsících pražský veřejný prostor skrz naskrz protkán desítkami populistických a xenofobních výroků a hesel, z nichž se stal ústřední motiv letošních pražských předvolebních kampaní. Snadným terčem tohoto reklamního honu na čarodějnice s bezhlavým cílem sbírání volebních hlasů za každou cenu jsou lidé bez domova. Ti, stejně jako i jiné znevýhodněné sociální skupiny, disponují jen malými prostředky, jimiž se mohou proti takovému tlaku bránit, a zároveň často nechodí k volbám a nepředstavují tedy potenciální volební hlasy, o něž by politické strany usilovaly¹. Rétorika i obsah naprosté většiny předvolebních sdělení týkajících se lidí bez domova nás velice znepokojuje a pokládáme je za vysoce nebezpečné. Důvody pro tento postoj se snažíme objasnit v textu, jehož úvod právě čtete.

„Pryč s bezdomovci“

Reklamní plakáty ČSSD na Praze 5 lákaly voliče heslem „Pryč s bezdomovci.“ Pravděpodobně nelze nalézt větu lépe ilustrující jeden z hlavních rysů typických pro rétoriku letošních předvolebních kampaní. Fenomén bezdomovectví je v ní vytrháván z veškerého kontextu a postaven do pozice jakéhosi svobodně a dobrovolně zvoleného, avšak společensky nevyhovujícího životního stylu. Není chápán jako celospolečenský problém, ale pouze jako osobní rozhodnutí malého množství deviantních jednotlivců. V rétorice předvolebních hesel není místo pro „bezdomovectví“, je zde místo jen pro „bezdomovce“, zapadající do neoliberálního mýtu o existenci společnosti, v níž společenská pozice každého člověka odpovídá pouze jeho či jejímu vlastnímu úsilí. Jako by neexistovaly široké společenské procesy zasahující do životů jednotlivých lidí – jako by neexistovala nezaměstnanost, jako by neexistovaly vysoké ceny nájemného ve městech či rodinné problémy. Po krizi, kterou byly v poslední době vysvětlovány téměř veškeré společenské problémy, jako by se slehla zem. Jako kdyby podobný problém nemohl potkat každou nebo každého z nás. Takto konstruovaný obraz společenské reality pomáhá ospravedlňovat vyvázání společnosti jako celku

¹ V současném institucionálním prostředí to tedy znamená, že jsou z rozhodování systémově vyloučeny některé skupiny lidí.

Přeměna města se ale neodehrává jen na úrovni zábran fyzických. Ty, které vidět nejsou, jsou snad ještě funkčnější. Bez „násilí“ ho pomáhají strukturovat tak, aby se v něm „nepřizpůsobiví“, tedy ti, kteří jakkoli vybočují z pojetí bezduchého „slušného“ občana či občanky, nezdržovali ze své vlastní vůle, aby se v něm cítili nepatřičně. Všudypřítomné kamery a další špehovací systémy vytvářejí z veřejného prostoru Panoptikon, prostor, ve kterém člověk ví, že je špehován, není ale schopen rozpoznat kdy a kým. Jeho mysl tak pomalu přistupuje na to, že je špehován, pozorován a kontrolován *neustále*, a podle toho se také chová.

A stejně tak, jako neví, kdy a kým je špehován, neví, kdy přijde na řadu on. Možná si není jistý, jestli se chová jako správný muž či správná žena. Možná ho občas přitahuje stejné pohlaví. Možná v je aktivní v odborech nebo ho sere neustálá policejní buzerace. Možná si nevydělá dost na rozhazování po nákupních centrech nebo ho odpuzuje kancelářský život v rytmu od devíti do pěti. Možná je levičák. Možná rád jezdí na skejtu, možná dělá grafitti, možná si myslí, že existuje i jiná zábava, než za kterou se musí platit nebo na ni shánět sponzory, možná používá vlastní mozek místo zpráv na TV Nova... Možná je další ve frontě na vyloučení. A možná, že když se ráno podíváš do zrcadla, tak tam jednoho takového uvidíš taky...

Možná je čas se proti tomu postavit. Možná je čas vystěhovat do ghetta za město politiky a političky...

z jakékoliv odpovědnosti za situaci jedné z jejích částí a ze solidarity s ní. Jazyk předvolebních hesel je jazykem vyloučení části lidí z nároku na pomoc a jejich odkázání na sebe samé, jakkoliv může jejich tíživá situace být důsledkem celospolečenských procesů či životních náhod, jejichž dopadům se prostě jen nešlo vyhnout.

Xenofobie všedního dne

Přenášení veškeré zodpovědnosti za tíživou společenskou situaci na vlastní bedra lidí bez domova jde ruku v ruce s přejímáním a opakováním předsudků a xenofobních modelů uvažování předvolební rétorikou. Předkládán je stereotypní obraz „nečistých“: opilý muž ve středních letech šířící okolo sebe nepořádek, vyvolávající konflikty a odmítající jakkoliv se podílet na zlepšení své vlastní situace. Jistě, nelze se tvářit, že podobné případy neexistují, ale stejně tak nelze tyto případy zobecňovat na celou kategorii lidí bez domova a už vůbec ne je používat k ospravedlnění diskriminace celé společenské skupiny. Opakování a upevňování takovýchto předsudků o lidech bez domova, jimiž je hustě prostoupena česká společnost, však zároveň pomáhá upevňovat diktát jediné přípustné identity obyvatelky či obyvatele Prahy, totiž přízpůsobivého a především konzumujícího člověka se standardní vizáží, standardními prioritami a standardní životní náplní. Jakmile se někdo od modelu „normálního občana“ odchyluje – a je zcela jedno, zda v důsledku své vlastní volby nebo z donucení - vystavuje se risku, že bude označena nebo označen za nebezpečí, což s sebou nese i specifické reakce okolí – snížení společenské solidarity s danými lidmi, jejich společenské vyloučení, prostorovou izolaci a otevřenou diskriminaci leckdy doprovázenou i násilím. Dnes jsou těmito reakcím vystaveni lidé bez domova, zítra to mohou být staří lidé nebo kterákoliv společenská skupina rozcházející se s aktuálním ideálem „normálního občana.“

Pevnost Praha

Tyranie jediné společensky přijímané identity doprovázená vykreslováním životních podmínek konkrétních lidí jako zcela nezávislých na společenských souvislostech tvoří podklad pro proces, který se nyní akutně projevuje i v Praze. Oficiální newspeak pro něj používá označení „čištění.“ Denně vídáme hesla volající po „čisté Praze,“ „zdravém městě,“ tedy po jakémsi zbavení nečistoty a nemoci. Do oblasti nečistoty a nemoci v předvolební rétorice spadají i lidé, jejichž identita, životní styl nebo příslušnost ke společenské skupině se neslučují s modelem „normálního občana.“ Pakliže se některý člověk významně odlišuje od tohoto modelu – o to spíše, jde-li o někoho výrazně se odlišujícího, například o člověka bez domova - má být

z prostoru Prahy odstraněn, protože je definován jako nežádoucí osoba. Přenesení zodpovědnosti za životní situace jednotlivých lidí na ně samé potom pomáhá ospravedlňovat otevřené útoky proti některým společenským skupinám projevující se jejich izolací. „Však si za to mohou sami,“ zní kouzelná věta ospravedlňující téměř cokoli. K izolaci dochází dvěma směry – jednak jsou „nevyhovující“ skupiny odsouvány směrem ven, mimo centrum, mimo život a místa, kde by s nimi mohli setkat „normální občané,“² a jednak se sami „normální občané“ před těmito skupinami opevňují a izolují.³ Vzniká čistá pevnost Praha, v níž je člověk vítán pouze pokud splňuje charakteristiky předem stanovené dominantní společenskou skupinou. „Nemáš kde bydlet, protože firma, kde jsi pracovala, zkrachovala a nájem se vyšplhal neúnosně vysoko? Tvoje chyba, vypadni za město, tady tě nikdo nepotřebuje.“

Hrozba do budoucnosti

Společenská segregace, k níž Praha nyní začíná velmi rychle směřovat, a která je ospravedlňována rétorikou předvolebních kampaní, je velmi nebezpečným jevem s možnými závažnými důsledky. Proces segregace, v němž jde o vzájemné oddělování rozdílných společenských skupin, významně podkopává principy společenské soudržnosti, když umožňuje jedné skupině uzurpovat veřejný prostor a zároveň se vyvázat ze sdílení celospolečenských rizik a přenést jejich důsledky na deprivilegované skupiny. Sociální segregace znemožňuje vzájemný kontakt různých hierarchicky postavených společenských skupin, čímž jednak uzavírá šance znevýhodněných lidí na zlepšení jejich situace a jednak přispívá k vyostřování konfliktní společenské atmosféry. Může proto mít závažné důsledky v podobě silně nerovné společnosti plné ostrých a neustálých konfliktů.

² Jako příklad může sloužit vyhazování bezdomovců z území některých městských částí najatými bezpečnostními agenturami.

³ Extrémním pólem uzavírání je výstavba chráněných rezidencí – oplocených a hlídaných objektů pro vyšší socioekonomické skupiny izolovaných od okolí – jakých si měst ve městě, ghett pro bohaté.

QUEER A MĚSTO

Bezdomovci, tzv. „feťáci“ a další skupiny stojí v pomyslné frontě na vyloučení jako první – pro kapitalismus nejsou použitelní jako pracovní síla, v dostatečné míře nekonzumují a nejsou využitelní žádným jiným způsobem, který by mohl přinést profit. Pro politiky a političky jsou tyto skupiny vhodné dvojnásob, protože zpravidla nechodí k volbám – lze na ně tedy hřímat hromy a blesky bez obav ze ztráty byť jednoho volebního hlasu.

I přes to se pro skupiny bez hlasu a bez koruny využití našlo – jejich okázalé vylučování z tzv. slušné společnosti slouží pro potvrzení zavedeného řádu a jeho norem. Ti „jiní“ do něj nezapadají a ve vztahu vůči nim lze definovat „slušnou“ společnost – bez rozmyslu a smyslu konzumující, navoněnou, jezdicí sportovním Volvem, sportující v oblečcích Nike s iPodem v uších, bavící se v designových klubech, telefonující z Nokie, pracující v prosklených open space kancelářích, žijící v párech ve vycíděných bytečcích pořízených na hypotéku...

Bezdomovci a tzv. „feťáci“ ale ve frontě nestojí sami. V závěsu čekají další skupiny, které lze marginalizovat i na jiném než ekonomickém základě – může jít a také jde třeba právě o queer lidi. Na rozdíl od lidí lesbické nebo gay orientace je nelze jednoduše onálepkovat, zařadit a vytvořit pro ně speciální designové série nábytku, parfémů a oblečení. Queer nevytváří trh – alespoň zatím. Pokud v něm kapitalismus vycítí kupní sílu, může se to snadno změnit. Z queer zbude slupka, radikální antikapitalistické jádro se v tichosti vypaří a fluidní genderová identita se bude prodávat na poličce v supermarketu vedle parfému Eltona Johna. Komerční úspěch Lady GaGa ukazuje, že to není nemožné...

A zatímco supermarkety se plní novou kolekcí, město venku se mění. Uzpůsobuje se potřebám byznysu a konzumní zábavy. Město samotné, jeho architektura, jeho fyzický prostor začíná vylučovat nepřizpůsobivé skupiny. Neděje se to samozřejmě náhodou, jde o dobře naplánovaný a ještě lépe provedený proces. Pod ušlechtilou maskou obnovy, větší čistoty, bezbariérovosti či bezpečnosti se prostor města mění – lavičky jsou designované tak, aby na nich nešlo ležet, na místa, kam by si šlo sednout, jsou instalovány bodce a zábrany, z parků mizí tmavá místa a zákoutí. Veřejný prostor je tak vhodný jen k tomu, aby jím člověk proplul z nákupního centra do kanceláře, případně podzemní garáže, ne k tomu, aby se v něm člověk „zbytečně“ zdržoval, tvořil, pobýval, hrál si, potkával se s ostatními – namísto na lavičce má slušný člověk sedět ve Starbucks nebo McDonald's. A pokud se zastaví, tak jen proto, aby zíral do výlohy...